

**A TAGSÁGI JOGVITÁK ELJÁRÁSJOGI KÉRDÉSEI
A MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZETEK BEN**

**Kormányos József
V.éves joghallgató**

**SZEGED
1970**

I.

1/ A tagsági vita fogalma

Az 1967. évi III. törvény 93.§-a meghatározza a tagsági vita fogalmát. E szerint tagsági vita a termelőszövetkezet és tagjai között tagsági viszonyból eredő jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatos vita. A tagsági vita fogalmát a törvény azzal bővíti, hogy e körbe sorolja azokat a vitákat is, amelyek a termelőszövetkezet és a közös munkában résztvevő családtagok között a munkavégzéssel kapcsolatban merülnek fel. Az említett alanyok között a tagsági viszonyból eredő jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatban keletkező vita a tagsági viszony megszűnése után is a tagsági vita fogalmába tartozik. Szorosan kapcsolódik a fogalom meghatározáshoz a Vhr. 221.§-a, amelynek értelmében tagsági vita akkor keletkezik, ha valamely tagsági jog vagy kötelezettség érvényesítésével kapcsolatban a termelőszövetkezet illetékes szerve által tett intézkedést, vagy annak elmulasztását a tag, illetőleg a családtag magára nézve sérelmesnek tartja.

Veres József a tagsági viták következő kritériumait jelöli meg: "... termelőszövetkezeti tagsági jogvitáról csak akkor beszélhetünk:

- ha a szövetkezeti tagnak vagy kollektívának a termelőszövetkezeti belső jogviszonyból folyó alanyi, vagyis jogszabályban, alapszabályban, szövetkezeti testületi vagy egyedi szervek határozataiban biztosított joga sérelmet szenved, s a reá nézve sérelmes intézkedést, határozatot a termelőszövetkezeti testületi szerv előtt megtámadhatja és jogorvoslat érdekében - a jogorvoslati elv figyelembevételével - vitafórumhoz fordulhat;

- ha a jogvita - jellegét tekintve - egyedi vita, vagy
- ha a vita a szövetkezeten belül szervezett, alanyi jogosultságokkal rendelkező kollektív kollektív jellegű jogvitája;
- végezetül, ha a jogvitákat jogerősen eldöntő szerv határozata jogszabályi, alapszabályi rendelkezésnél fogva kikényszeríthető." /1/

Egyéni jogvitáról beszélünk abban az esetben, ha a tagot /családtagot/ alanyi jogosultságában ért sérelme más tagok alanyi jogosultságától független, Ezzel szemben a kollektív jellegű jogvitát a szövetkezeten belül szervezett, az alapszabály vagy a közgyűlés határozata által elismert kollektívának /brigád, munkacsapat/, mint egésznek biztosított kollektív jellegű alanyi jogosultságai megsértése váltja ki. /2/

A tagsági viták köre kimerítően nem sorolható fel, hiszen annyiféle lehet, ahány alanyi jogosultság, ill. kötelezettség, s ezzel kapcsolatban tett intézkedés vagy mulasztás sérelmes.

Eljárási szempontból a tagsági vita fogalmánál kell megemlíteni a fegyelmi és kártérítési határozatokkal kapcsolatos jogorvoslati lehetőségeket is. A közgyűlés és a vezetőség bizottsága a belső önigazgatás keretében fegyelmi és kártérítési határozatokat hozhat. A fegyelmi és kártérítési eljárás jogvita formájában jelentkezik. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezekben az esetekben nincs szó érdekegyeztetésről és ügyfélegyenlőségről, mint a fentebb említett tagsági vita tárgyalása esetén. Itt alá és fölérendeltségi viszonyról van szó. Ezért az alapfoku fegyelmi és kártérítési eljárást csak abban az értelemben lehet jogvitának tekinteni, amennyiben a határozathozatalhoz szükséges tényállást kontradiktórius eljárás keretében tisztázzák. /3/

2/ A tagsági vitákban követendő eljárás elvi alapjai

Az 1967. évi III. törvény céljának megvalósításához nélkülözhetetlen annak megfelelő értelmezése és alkalmazása. Az egységes eljárás minél előbbi megteremtése a törvényesség betartásának is fontos követelménye. A tagsági jogvita eljárási szabályai csak a legalapvetőbb jogszabályi garanciákra támaszkodnak. Ennek oka: kíváncsi, hogy a termelőszövetkezetek maguk alakítsák ki a jogsérelemmel nem járó gyors és egyszerű eljárási gyakorlatot. A jogalkotó, figyelemmel az igen változatos helyi körülményekre, nem kívánta a termelőszövetkezetek kezét megkötni, annál is inkább, mert akkor elszakadt volna a valóságos életviszonyok által diktált követelményektől. Ezért, csak a legfontosabb sarkalatos követelmények nyertek szabályozást, A keretek kitöltése, mint feladat megoldása, azonban a mai kezdeti stádiumban még igen nehéz.

A tagsági viták eldöntésénél, tekintettel arra, hogy a termelőszövetkezeti tag nemcsak munkavállaló, hanem egyben tulajdonos is, a közösségi és egyéni érdek összehangolása roppant figyelmet és körültekintést kíván. Továbbá törekedni kell a viszonylagosan egységes eljárási gyakorlat kialakítására is.

II.

1/ A tagsági viták eldöntésére jogosult szervek

A Tv.93.§./1/ bekezdése értelmében a termelőszövetkezeti jogvitában a jogszabályban és alapszabályban foglalt hatásköri megkülönböztetés szerint - a termelőszövetkezet szervei döntenek. A termelőszövetkezeti szerveknek a tagsági vitákban részben kizárólagos, részben pedig érdemi döntési joga van. A kizárólagos döntési jogkört a törvény taxative

felsorolja. Ezekben az ügyekben sem a bíróság, sem az államigazgatási hatóság nem bírálhatja el a jogvitát.^{/4/}

A tagsági vitában elsőfokon a vezetőség bizottsága dönt, /: R.136.§./1/ :/ és csak bizonyos ügyekben jár el a közgyűlés és az üzemi vezető.

a/ A vezetőség bizottság megalakítása. A vezetőség bizottságát, a Tv. 74.§. /2/ bekezdése hívta életre, kimondván, hogy a vezetőség nevében a vezetőség tagjaiból alakított bizottság /a vezetőség bizottsága/ jár el. Ez a törvényhely a fegyelmi jogkörrel kapcsolatban született, de ugyanerről a bizottságról van szó a tagsági viták elintézésével összefüggésben is.

Orbán Sándor "A Tsz.vezetőség bizottságának helye és szerepe" c. cikkében több jelentős szervezeti kérdéssel foglalkozik.^{/5/} A többi között kifejti, hogy a vonatkozó rendelkezések nem döntenek el kifejezetten, kötelező-e létrehozni a vezetőség bizottságát, vagy nem. Valóban igaz, hogy annak ellenére, hogy a vezetőség bizottsága új szervként jelent meg a termelőszövetkezetekben, a jogszabály ott, ahol egyéb szervekről rendelkezik, a vezetőség bizottságát nem említi úgy, mint amelyet a jövőben kötelezően létre kell hozni. Azok a rendelkezések viszont, amelyek a vezetőség bizottsága hatásköréről beszélnek, kivétel nélkül kijelentő módon, és sohasem feltételelesen, mint lehetőséget utalják a tagsági vitákat a vezetőség bizottsága hatáskörébe. Ilyen jogszabályhelyek: a Tv.74.§./2/, A Tv.91.§./1/, a R.130.§./1/, a Vhr. 50.§./2/ bekezdése. E jogszabályhelyek és a 137.§./1/ bekezdése véleményem szerint már félreérthetetlenül utalnak arra, hogy a vezetőség bizottságát kötelezően meg kell alakítani. E bizottság létrehozása nem tartozik tehát a vezetőség diszkrecionális jogai közé.

Egyértelműen foglalt állást e kérdésben Szép György "A vezetőség bizottsága jogállása és feladata a termelőszö-

vetkezetekben" című tájértekezleti összefoglalójában. A kötelező megalakítással kapcsolatban ő is a leghatározottabban igennel válaszol. Mégis vannak olyan termelőszövetkezetek, ahol még ma sem működik a vezetőség bizottsága. Ez helytelen, és jogszabályellenes. E hiányosság az állami felügyelet nem ekkor hatékonyságának tudható be. E hiányosságok regisztrálása mellett, a jogszabály helyes értelmezéséből kiindulva, a vezetőség bizottságának funkcionálnia kell minden termelőszövetkezetben.

A vezetőség bizottságát - a vezetőség megbízatásának időtartamára - a vezetőség választja tagjai közül. A vezetőség bizottsága 3-5 tagból áll: elnökét a bizottság tagjai közül a vezetőség bizza meg /: R.137.§./1/ bek.:/.

Problémák jelentkeztek tekintetben, hogy a vezetőség bizottsága ténylegesen hány tagból álljon. A kérdést a gyakorlat oldotta meg. Szép György - a már idézett összefoglalójában - arra is rámutat, hogy egyformán jogellenes mind a bizottsági keret összeállítása, amelyből időnként kijelölik az eljáró egységet, mind a póttagok választása. Ilyen megfontolások alapján tehát még a legkisebb termelőszövetkezetekben is célszerűnek látszik az 5 tagú vezetőségi bizottság létrehozása.

Orbán Sándor a szervezeti kérdéssel kapcsolatban boncolgatja azt a kérdést is, hogy helyes-e, ha a tsz. elnöke a vezetőség bizottságának tagja, vagy egyenesen elnöke. Az általa felsorolt érvek a nemleges válasz alátámasztására meggyőzőek, de egyértelműbb választ kapunk erre a már említett tájértekezleti összefoglalóban. Az, a fejlődés egyre inkább kibontakozó irányát veszi alapul. Amilyen mértékben az új gazdaságirányítási rendszer keretében kifejlődnek a mezőgazdasági nagyüzemi gazdálkodás vállalatszerű vonásai, olyan mértékben kötik le az elnök idejét a gazdálkodás, az általános irányítás nagyobb problémái, úgy válik számára mind

nehezebbé, majd kizártta az, hogy a kisebb jelentőségű egyedi ügyekkel is foglalkozzék. A jövő fejlett termelőszövetkezetében az elnök helytelenül ismeri fel és rosszul szervezi meg saját munkáját, ha erejét és idejét az utóbbi kérdésekre fordítja.^{/6/}

A termelőszövetkezeti jogtanácsos, amennyiben termelőszövetkezeti tag, elvileg a vezetőség bizottságának is tagja lehet. A törvény 32.§-a értelmében azonban külső jogvitafórumon - amennyiben az elsőfokon a vita eldöntésében részt vett - már összeférhetetlenség miatt nem képviselhetné a termelőszövetkezetet, mint egyik felet. A jogtanácsosnak nem is feladata a vezetőség bizottságának jogalkalmazói munkájában való részvétel.

A vezetőség bizottsága döntéseit önállóan, saját felelősséggel hozza. Működése, egyedi ügyekben utasítást nem tűr, tehát független, elkülönült szervezet.

A vezetőség bizottságának elkülönültsége és függetlensége azonban csak viszonylagos. A függetlenség viszonylagossága két síkon jelentkezik. Először is, személyi függőségben, ami bizalmi jellegű személyi függőséget jelent. Ez azonban a termelőszövetkezeti közös érdek és a jogos egyéni érdek összehangolása terén nem jelenthet valóságos, utasításokban realizálódó függőséget. A bizalmi jellegű személyi függőség helytelen értelmezése következtében azonban akad rá példa, hogy a vezetőséget és a vezetőség bizottságát alá-fölé rendeltségben lévőnek tekintik. Ez kapcsolódik a függetlenség viszonylagosságának következő területéhez, amely látszólag nagyobb horderejű és a vezetőség operatív irányításából adódó alávetettségben jelentkezik. Véleményem szerint ez a függőség elvileg kiküszöbölhető, de gyakorlati nehézségek miatt az operatív szövetkezeti szervtől független vitafórum az önállóság legfőbb formai biztosítója.

Ez utóbbi kérdés azzal is összefügg, hogy a R. 137.§. /1/ bekezdése szerint a vezetőség bizottságát - a vezetőség megbízásának időtartamára - a vezetőség választja. A vezetőség bizottságát mint jogilag körülhatárolt szervet választja meg a vezetőség saját tagjai sorából. A vezetőség mandátumának lejártja után az új vezetőség új bizottságot választ. A vezetőség bizottsága mint testületi szerv nem azonos az egyes tagokkal. A négy éves időtartam alatt is mód van arra, hogy az egyes tagok elmozdíthatók legyenek. Az a bizottsági tag, aki ellentétes álláspontra helyezkedik a jó értelemben vett termelőszövetkezeti közös érdekekkel, visszahívható, esetleg fegyelmi úton elmozdítható, s helyébe új tag választható. Ez attól függetlenül megtörténhet, hogy ez az intézkedés érintené az adott személy vezetőségi tagságát. Ugyanakkor a vezetőség bizottsága ezzel - mint szervezet - nem változott.

Hangsúlyozni szeretném azt is, hogy a tagsági viták elintézésének olyan formát kell öltenie, amely - figyelembe véve a termelőszövetkezeti közös érdeket - megfelelő orvoslást nyújt a sérelmet szenvedett tagoknak, és ezen keresztül hatással van a termelőszövetkezeti parasztság tudati fejlődésére. Nem mindegy, hogy a vita eldöntése után az eljárás miatt a vitát kezdeményező tagban milyen érzések maradnak. Ebből kiindulva, valamely vezetőség bizottsági tag esetleg alkalmatlan lehet erre a tisztségre, jóllehet mint gazdasági szakember a vezetőségben zökkenő nélkül is jól tevékenykedik.

Már a fentiekből is kitűnik, annak ellenére, hogy a vezetőség egyes tagjai a vezetőség bizottságában is funkciót kapnak, nem jelentheti azt, mintha a vezetőség és annak bizottsága teljesen azonos lenne. A kettő különbözősége feladataik és céljaik különbözőségében mutatható ki legjobban.

A vezetőség alapvető feladata a termelőszövetkezet működésének és gazdálkodásának szervezése, átfogó irányítása. A vezetőség bizottságáé pedig a jogalkalmazás, ami egyrészt jelenti a belső vezetésből eredő jogalkalmazást /a fegyelmi jogkör gyakorlását, a tagsági viszonyból származó kártérítési igény érvényesítését, a végrehajtási ügyek intézését/, másrészt a törvényesség megtartása érdekében gyakorolt jogalkalmazást /a tagsági viták tárgyalását, elbírálását/. Más kérdés az, hogy a vezetőség bizottsága az objektivitás szempontjából nézve egyrésztől hogyan tud "különválni" az operatív tevékenységet végző vezetőségtől, másrészt hogyan tud a kettős jogalkalmazói tevékenység között - a tag érdeksérelme nélkül - differenciálni.

b/ A közgyűlés, mint elsőfoku tagsági vitafórum. A közgyűlésnek megszűnt az általános hatásköre a tagsági viták területén, sőt a konkrét hatásköre is leszűkült. A közgyűlés a tagsági státussal kapcsolatosan, az általa választott vagy kijelölt üzemi vezetők kártérítési ügyeiben dönt elsőfokon. Ezenkívül fegyelmi jogkört gyakorol a vezetőségi, illetve az ellenőrző bizottsági tagsággal összefüggően elkövetett fegyelmi vétség miatt a vezetőség és az ellenőrző bizottság tagja, a közgyűlés által választott vagy kijelölt vezető felett. Vitás kérdés, hogy alkalmas-e a közgyűlés a gyors, kontradiktórius, bizonyításon alapuló eljárásra a tagsági vitákkal kapcsolatosan. Nézetem szerint a R. 136.§./2/ bekezdésében foglaltak alapján közgyűlési hatáskörbe utalt ügyekben a legmagasabb szintű szövetkezeti testületi szerv tulajdonképpen a belső igazgatási jogkörét gyakorolja. Végeredményben a közgyűlés csak status-kérdésekben lehet valóban vitafórum, amikor is a közgyűlés hatásköre kizárólagos.
/: Tv.17.§./2/ bek.b/ :/.

c/ Az üzemi vezető, mint elsőfoku vitaforum. Az üzemi vezetők egyes tagsági viták elintézésére jogszabályon alapuló jogalkalmazói jogkört kaptak. Ennek legfőbb indoka az, hogy az üzemi vezető közvetlen kapcsolatban van az alája rendelt kollektíva tagjaival, így a jelentkező problémák kiküszöbölése gyorsan, zökkenőmentesen megtörténhet.

Az üzemi vezető dönt a munkabeosztással, a munkaidő kihasználásával, a szabadság igénybevételével, a munkateljesítmény nyilvántartásával, a munka elszámolásával, a szervezeti egység által nyújtott segélyekkel és kedvezményekkel kapcsolatos ügyekben. /: R.136.§./3/ bek. :/ Ezen kívül átruházott hatáskörben akkor, ha bírósági vagy államigazgatási jogorvoslatnak nincs helye az adott ügyben, /: R.139.§1 /3/ bek. :/ s a vezetőség az ilyen ügyet az üzemi vezetőre bízta /: R.137.§. /4/ bek. :/.

Ezekben az esetekben az üzemi vezető köteles érdemi döntést hozni. Ez a kötelezettség nem öncélú, hanem fontos biztosítéka a közvetlenség elvének, a valóságos tényállás feltárásának, egyben jogorvoslati lehetőséget biztosít a termelőszövetkezeten belül. Az üzemi vezető hatásköre csakis a saját üzemegységének keretein belül maradhat. Az üzemi vezető önállóan egyéni felelősséggel dönt. Ezt a jogkörét illetve kötelezettségét másra át nem ruházhatja. Az üzemi vezetővel szemben, éppen a közvetlen kapcsolatok széles köre miatt, az elfogultsági kifogásokat csak a szorosan vett karokon kapcsolatok miatt érdemes figyelembe venni. Helyes, ha az üzemi vezető kizártságát a vezetőség bizottsága bírálja el. E szerint, kizáró ok esetén a vezetőség bizottsága - a jogorvoslati lehetőség megtartására figyelemmel - más üzemi vezetőt köteles kijelölni, az ügy eldöntésére.

**2/ A termelőszövetkezet vezetőség bizottságának
hatásköre**

A termelőszövetkezet általános hatáskörű testületi szerve a vezetőség. /: Tv.24.§.:/ Általánosan a fegyelmi, /: Tv. 74.§./2/ :/, a kártérítési ügyekben /: Tv. 91.§./1/ és /2/ bek. :/, a tagsági vitákban ... elsőfokon a vezetőség bizottsága dönt /: R.136.§ /1/ bek.:/. E jogszabályhelyek egybevetése a vezetőség bizottságának általános hatáskörét állapítja meg a tagsági viták elintézésében.

Az általános hatáskör azt jelenti, hogyha a jogszabály nem mondja ki valamely tagsági vitában a közgyűlés kizárólagos hatáskörét, vagy nem utalja az ügyet alapfokon az üzemi vezető hatáskörébe, mindig a vezetőség bizottsága jár el első fokon. Az üzemi vezetők hatáskörébe utalt vagy adott ügyekben pedig a vezetőség bizottságának másodfokú hatásköre van. A vezetőség bizottsága természetesen csak az egyébként hatáskörébe tartozó ügyekből adhat át az üzemi vezetők részére. Azokat az ügyeket, amelyekben a bírósági vagy államigazgatási jogorvoslatnak nincs helye, a R.139.§. /3/ bekezdése tételesen felsorolja. Ezek összevetéséből viszont az következik, hogy a leadható hatáskör csak a háztáji föld helyének kijelölésével kapcsolatos viták esetén valószínűsíthető. A háztáji föld helyének kijelölése azonban nem minden esetben képez anyagi jogosultságot a tag részére, hanem csak, ha az alapszabály vagy közgyűlési határozat alapján ez kikényszeríthető, főleg a zárt kertekben való szőlőföldtulajdon és földhasználat állandósításával kapcsolatban.

Az általános hatáskör személyi oldalát vizsgálva megállapítható, hogy a vezetőség bizottságának hatásköre a termelőszövetkezet összes dolgozóira kiterjed, függetlenül attól, hogy azoknál tagsági jogviszony vagy alkalmazotti jog-

viszony áll-e fent.^{/7/} Ez alól kivételt jelentenek a közgyűlés által választott vagy kijelölt vezetők és üzemi vezetők annyiban, amennyiben választott funkciójukban követnek el fegyelmi vétséget vagy károkozást - ezek az ügyek a közgyűlés hatáskörébe tartoznak.

A személyi körrel kapcsolatban tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a vezetőség bizottságának hatásköre tagsági vitákban kiterjed általában a tagokra, a közös munkában rendszeresen résztvevő családtagokra, a választott tisztségviselőkre, és üzemi vezetőkre, ha ügyük nem tartozik a közgyűlés hatáskörébe. Ezenkívül arra a más termelőszövetkezeti tagra is, akinek a beviteli kötelezettség folytán a termelőszövetkezet használja a földjét, s a földjáradékkal kapcsolatban vita merül fel.:/ Vhr. 50.§. /2/ bek. :/

Nem terjed ki a vezetőség bizottságának hatásköre a kívülállókra, csak akkor, ha a tagsági vita megszűnt termelőszövetkezeti tagsági viszonyból fakadó jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatos.

Az általános hatáskör azt is jelenti, hogy az el nem vonható, ugyanakkor az általános hatáskörű szerv /a vezetőség bizottsága/ elsőfokon csak a jogszabályban meghatározott ügyekben adhatja át a körülhatárolt hatáskörét.

3/ A vezetőség bizottságának működési feltételei

A vezetőség bizottságának akadálytalan működéséhez biztosítani kell a tárgyalás megtartásához megfelelő helyiséget. Gondoskodni kell a tárgyaláson elhangzottak jegyzőkönyvbe vételéhez, gépiróról és természetesen az ügyvitelhez szükséges költségekről. /: Papír, írószer, postaköltség, stb:/.

Az ügyvitel ellátására a termelőszövetkezet elnöke ad megbízást, amely rendszerint az adminisztratív ügyeket végző egyik dolgozót érinti.

A vezetőség bizottságának elnöke a termelőszövetkezeti tagokat köteles tájékoztatni, hogy vitás ügyeikkel mikor, hol és kihez fordulhatnak. Ezt legcélszerűbb közgyűlés keretében ismertetni, éspedig a vezetőség bizottsága funkcionálásának megkezdését követő legközelebbi közgyűlésen.

A munkaidőben tartott tárgyalásra a brigádvezetők, csapatvezetők, vagy üzemvezetők az érdekelt tagokat kötelesek elengedni a közös munkából.

A vezetőség bizottságának elnöke a bizottság tagjait megfelelő időben köteles tájékoztatni a tárgyalás időpontjáról.

4/ A tagsági viták eljárásjoga

a/ A tagsági vita alanya. A tagsági vitában alanyként szerepel a termelőszövetkezet és ennek tagjai. Ezenkívül az eljárás alanya lehet a termelőszövetkezeti tagnak a közös munkában résztvevő családtagja is, amennyiben a Tv. 93.§. /2/ bekezdése értelmében a vita a termelőszövetkezet és a közös munkában résztvevő családtag között a munkavégzéssel kapcsolatos. /A továbbiakban: tag/.

Egyedi jogvita esetén a termelőszövetkezeti tag személyesen vesz részt az eljárásban. Indokolt és igazolt távollét esetében hozzátartozója képviselheti, két tanu előtt aláírt meghatalmazás alapján.

Tagsági vitában a tag képviselőtére a termelőszövetkezettel szemben a termelőszövetkezet jogtanácsosának nem adható engedély. Ügyvédi képviselőt nem kizárt, de arra ezideig alig került sor.

A törvény lehetővé teszi, hogy a 16. életévét betöltött kiskorú is termelőszövetkezeti tag lehet, továbbá mint családtag is részt vehet a közös munkában. Az ilyen kiskorú saját jogán, személyesen vehet részt az eljárásban, de tag-

sági vitája esetén törvényes képviselője meghatalmazás nélkül is képviselheti.

Kollektív tagsági vita esetén, azaz ha a szövetkezetben belül szervezett és alapszabályilag vagy közgyűlési határozatilag elismert kollektíva, kollektív jellegű alanyi jogosultságai vannak veszélyeztetve, vitás lehet, hogy az eljárásban közvetlenül ki vegyen részt. Részvételre az egész kollektívának megvan az alanyi jogosultsága. Ez azonban a gyakorlatban nem vihető keresztül. A kollektíva helyett és nevében képviselőnek célszerű eljárnia. Más oldalról körülhatárolva, azoknak, van joguk eljárniuk, akik az alanyi jogosultsággal rendelkező kollektíva nevében egyébként más jogcselekményt is végeznek /pl. szerződéskötésre jogosult, a kollektíva felhatalmazása alapján/.

A termelőszövetkezet részéről az eljárásban képviselőként, amennyiben a vitára termelőszövetkezeti tag magatartása szolgáltatott okot, a termelőszövetkezeti elnök, elnökhelyettes, vagy az üzemi vezető szerepel. Egyéb esetekben annak a szövetkezeti szervnek a képviselője, amely a tagra nézve sérelmes intézkedést hozta, vagy a mulasztást elkövette.

Az eljárás alanyai és azok képviselői /az eljárásban: résztvevő felek/ jogosultak az iratokba betekinteni, jegyzeteket és másolatokat készíthetnek. Jogosultak arra is, hogy vitájukkal kapcsolatos érveléseiket a tárgyaláson összefüggően előadják.

Az alanyoknak a tagsági vita során joguk van bizonyítékok beszerzését indítványozni; kérhetnek szakértői vélemény, tanukat jelölhetnek meg, stb.

Az eljárás alanyai egyenrangú ügyfelek a tárgyaláson. Ez az egyenrangúság, mellérendeltség hiányzik a kártérítési és fegyelmi határozatok hozatalánál jelentkező "tagsági vitászerű" eljárásból, amikor is a termelőszövetkezet részéről

a hatalmi jogkörnek alá van rendelve a fegyelmi vétséggel, vagy károkozással vádolt szövetkezeti tag.

b/ Az eljárás megindítása. Tagsági vitában a vezetőség bizottsága sohasem jár el "hivatalból". A tagsági vita mindig kérelemre indul. A kérelem alakiséghez nincs kötve. A tagsági vita elbírálására irányuló kérelmét a tag szóban és írásban egyaránt előterjesztheti a termelőszövetkezet döntésre jogosult szervénél. /: Vhr. 222.§./1/ bek.:/

A szóban előterjesztett kérelmet írásba kell foglalni. Ez a nyilvántartás és ellenőrzés hatékonysága miatt sohasem mellőzhető. Ellenkező álláspont jogszabálysértési lehetőségek tömegét hordozná magában.

Írásban megtett, vagy jegyzőkönyvben foglalt szóbeli kérelmet vizsgálni kell abból a szempontból, hogy egyáltalán tagsági vitáról van-e szó. Ez a vezetőség bizottsága elnökének a feladata. Ha a kérelemben foglalt panasz nem lehet alapja a tagsági vitának, azaz sem tárgyi, sem személyi feltételek oldaláról nem felel meg a tagsági vita kritériumainak, azt a vezetőség bizottságának elnöke elutasítja. Ugyanez a helyzet a nyilvánvalóan vélt sérelem esetén is. Az elutasítást azonban ilyenkor is részletesen és érthetően meg kell indokolni.

Amennyiben a tag nem a döntésre jogosult szervhez fordult, azaz a vezetőség bizottságának nincs hatásköre az ügyben eljárni, akkor vagy szóban kell megfelelő tájékoztatást adni, vagy ha kérelmét írásban nyújtotta be, ezt a megfelelő szervnek rövid időn belül át kell adni. Ezzel egyidőben a szövetkezeti tagot értesíteni kell, hogy ki, vagy melyik szerv intézi majd az ügyét.

c/ A határidő vizsgálata. Vizsgálni kell azt is, hogy a tag megfelelő időben nyújtotta-e be kérelmét. Ha vagyoni

követelésről van szó, a kérelem három éven belül, egyéb esetekben a sérelmes intézkedés vagy mulasztás tudomására jutásától számított 15 napon belül terjeszthető elő. A tudomásra jutás napját - véleményem szerint - legalább valószínűsíteni kell. A fent említett 15 napba nem számít be a tudomásra jutás napja, és nem késhe el a kérelem, ha a 15. napon munkaidőben szóban előterjeszti a tag /családtag/, vagy e nap 24. órájáig postára adja és ez megállapítható a postai bélyegzőről.

Ha a tagsági vitára a tag magatartása szolgáltatott okot, a vagyoni igény érvényesítése iránt a termelőszövetkezet illetékes szerve az elévülési időn belül intézkedhet. Az illetékes szerv az elnök, elnökhelyettes, vagy üzemi vezető, aki vagy saját elhatározása, vagy a vezetőség határozata /utasítása/ alapján indítványozhatja az eljárás megindítását.

Amennyiben a kérelem minden feltételnek megfelel, a vezetőség bizottsága írásban értesíti a kérelmezőt a tárgyalás helyéről és idejéről. A résztvevőket egyben figyelmeztetni kell, hogy esetleges bizonyítékaikat a tárgyalásra hozzák magukkal. A tárgyalási napot úgy kell kitűzni, hogy a Vhr. 223.§./1/ bekezdésében előírt 30 napos határidőn belül, ami a kérelem beérkezésétől számítandó, legyen elegendő idő arra, hogy a vezetőség bizottsága tárgyaláson írásban foglalt határozatot hozzon. Ugyanakkor a tagot úgy kell értesíteni, hogy azt a tárgyalás előtt pár nappal korábban megkapja azért, hogy ha szükséges, a tárgyalás idejére engedélyt kérhessen a közös munkából való távolmaradására. Itt kell megjegyezni, hogy Némethi László álláspontja szerint a tárgyalásra szóló idézöt legalább három nappal előtt ki kell kézbesíteni.^{/8/}

Ha a tagsági vitára a tag magatartása miatt kerül sor, őt figyelmeztetni kell arra is, hogy a tárgyalásról való távolmaradása a vezetőség bizottságát döntésében nem akadályozza. Ez vitatható, de többségi álláspont az, hogy ilyen esetekben az ügyfélegyenlőségben belül is megmutatkozik a termelőszövetkezet hatalmi jellege. Nem engedhető meg, hogy a szövetkezeti tag úgy hiusithassa meg a termelőszövetkezet jogos igényének érvényesülését, hogy nem megy el a jogvitával foglalkozó tárgyalásra. Ugyanakkor ez nem jelenti a vezetőség bizottságának hivatalból való eljárását, mert azt az illetékes termelőszövetkezeti szerv indítványára, kérelmére teszi.

A 15 napos határidő elmulasztása esetén a szövetkezeti tag az elmulasztott határidőtől számított 3 napon belül igazolással élhet, ha bizonyítja, hogy a mulasztás önhibáján kívül történt.

A kitűzött tárgyalási nap elmulasztása esetén, ha a tagsági vitára nem a tag magatartása szolgáltatott okot, szintén van helye igazolásnak. Sőt a jogszabályból /: a Vhr. 223.§./2/ bekezdéséből :/ azt lehet kiolvasni, hogy miután az eljárás során a tagot meg kell hallgatni, igazolásnak csak ebben az esetben volna helye. Véleményem szerint az említett kimentésre lehetőséget kell adni, azonban tekintettel a tagsági viták természetére, nem engedhető meg a túl hosszú határidő. A határidő eredménytelen eltelte minden esetben érdekmulást jelent.

Az elévülési időn túl kérelemmel érdemben nem lehet foglalkozni, sőt igazolásnak sem lehet helye.

d/ Kizárás az eljárásból. A jogszabály /: a Vhr.225.§. /3/ bekezdése :/ csak a másodfoku eljárásra vonatkozóan szabályozza az összeférhetetlenséget. Nem fér azonban kétség ahhoz, hogy az elsőfokú eljárás esetén is helye lehet kizárásnak.

Nem vehet részt az eljárásban a vezetőség bizottsága elnökeként vagy tagjaként az, akinek részvétele összeférhetetlen, vagy akitől a tárgyalagos döntés meghozatala egyéb okból nem várható el.

Összeférhetetlenség jelentkezik, ha a vezetőség bizottságának elnöke vagy tagja a vitában érdekelt termelőszövetkezeti tagnak, valamint a sérelmezett intézkedést tevő, vagy mulasztást elkövető vezetőnek házastársa, egyeneságon, illetőleg oldalágon, elsőízig rokona. Összeférhetetlenség jelentkezik annál a vezetőség bizottsági tagnál is, akinek a jogaira vagy kötelezettségeire a vita eldöntése kihatással lenne.

Az elfogultságot mindig körültekintően és szigorúan kell értelmezni, hiszen a falusi életviszonyok között a személyi kapcsolatok rendkívül szerteágazóak. Helytelen értelmezés megghiusithatná a vezetőség bizottságának egészséges működését.

Az összeférhetetlenséget a vezetőség bizottságának érintett tagja köteles bejelenteni, de a felek is hivatkozhatnak rá a tárgyalás megnyitása előtt. Az elfogultsági kifogást is mindig a felek terjeszthetik elő, de ezt is csak a tárgyalás megnyitása előtt.

Az összeférhetetlenség és az elfogultság alaposságát maga a vezetőség bizottsága bírálja el. Amennyiben az összeférhetetlenség /a megállapított elfogultság/ ellenére a tárgyalást lefolytatják, határozatot hoznak, vagy ha az összeférhetetlenséget az érintett bizottsági tag szándékosan elhallgatta, a határozat ez alapon is érvénytelen lehet. Ezen túlmenően a mulasztó bizottsági tag fegyelmi és anyagi felelőssége is felvethető.

e/ A tárgyalás menete. Tagsági vitákban a vezetőség bizottságának tárgyalása mindig nyilvános, azon bárki részt

vehet. A nyilvánosság fogalmát tágabban és szűkebben is lehet értelmezni. Németi László álláspontja szerint a tárgyaláson a termelőszövetkezet bármely tagja, alkalmazottja, a szövetkezeti tag családtagja és az állami felügyeletet gyakorló, valamint az érdekképviselői szervek képviselői vehetnek részt. Nézetem szerint a nyilvánosság fogalmát helyes, ha tágabban értelmezzük. Nehéz ugyanis körülhatárolni azt a személyi kört, amellyel kapcsolatosan a tárgyaláson való részvételi jog megállapítható lenne.

A tárgyalás megkezdése előtt a feleket meg kell kérdezni, hogy a vezetőség bizottságának eljáró tagjai ellen összeférhetetlenség vagy elfogultság miatt nem emelnek-e kifogást. Bejelentés esetén az elnök köteles olyan intézkedést tenni, amellyel az eljárás megindítható.

A tárgyalást az elnök nyitja meg. A tárgyalás megnyitása után számbaveszi a megjelenteket. Ha a tárgyaláson a szövetkezeti tag nem jelent meg, s a beérkezett kérelem alapján a bizonyítást el lehet végezni, a vezetőség bizottsága felveszi a bizonyítást, de a tag meghallgatása előtt határozatot nem hozhat. A meghallgatásra új határidőt tűz ki, figyelemmel a Vhr. 223.§./1/ bekezdésében előírt 30 napos határidőre.

A vezetőség bizottságának elnöke a tárgyalás megkezdésekor ismerteti a fél kérelmét. A tanúk a kérelem ismertetésekor nem lehetnek jelen.

A vezetőség bizottsága először a kérelmezőt hallgatja meg, majd felszólítja az ellenérdekű felet, hogy tegye meg észrevételeit. Az elnök a felek meghallgatása után, ha szükséges, indítványozza a bizonyítékok előterjesztését.

A felek részéről indítványozott bizonyítás elrendelése felől a vezetőség bizottsága határoz; ha a vezetőség bizottsága indokoltnak látja, a felek indítványa nélkül is elrendelhet bizonyítást.

A tárgyaláson az elnök a bizottsági tagoknak és a feleknek, továbbá képviselőiknek engedélyezi, hogy kérdéseket tegyenek fel. Az elnök fokozottan ügyel arra, hogy a felek az ügghöz nem tartozó kérdések feltevésével ne akadályozzák az eljárás gyors befejezését.

A vezetőség bizottságának tárgyalásán az elnök köteles a rendet és fegyelmet fenntartani. A tárgyalást súlyosan megzavaró, illetve a tárgyalási rendet sértő felet vagy jelenlevő más személyt az elnök a tárgyalás helyéről kiutasíthatja. Ezt jegyzőkönyvbe kell foglalni.

f/ A bizonyítékok. A tagsági viták legtöbbször szükségessé teszik a bizonyítási eljárás lefolytatását. Különösen, ha a vitázó felek merőben ellentétes álláspontot foglalnak el.

Köztudott, vagy a vezetőség bizottsága előtt ismert tényekre bizonyítást elrendelni nem kell. Mellőzhető a bizonyítás az olyan tényekre és megállapításokra is, amelyeket az ellenérdeklő fél, vagy maga az érintett fél is elismer, ugyancsak azokra vonatkozóan, amelyek valósága a rendelkezésre álló iratokkal kétséget kizáróan bizonyíthatók.

A bizonyítás során a vezetőség bizottsága tanukat hallgathat ki, iratokat szerezhethet be, szakértőt vehet igénybe és szemlét tarthat.

A tanuk. A tanukat a tárgyaláson egymás távollétében kell meghallgatni, figyelmeztetve a hamis tanuzás következményeire. A tanutól meg kell kérdezni, hogy a felekkel milyen érdekelttségi viszonyban van, és hogy annak folytán vagy más okból nem elfogult-e? Ha a tanu vallomása más tanunak vagy a személyesen meghallgatott félnek előadásával ellentétben áll, az ellentét tisztázását - szükség esetén -szembesítéssel kell megkísérelni.

Amennyiben a tanu a megjelenésben akadályoztatva van, az eljáró bizottság egyik tagja tárgyaláson kívül meghallgathatja. A meghallgatásról jegyzőkönyvet kell készíteni, és ezt a tanuval is alá kell íratni. A tárgyaláson kívül történő tanukihallgatásnál a felek is jelen lehetnek. A tanuk kérhetik a tanuzással kapcsolatosan felmerült költségeik, munkabérekiesésük megtérítését.

A szakértő. A tagsági viták során is előfordulhat, hogy az ügy tisztázásához szakértő meghallgatására van szükség. Szakértőként a szakmában jártos személyt kell meghallgatni. A felek a kijelölt szakértő személyével kapcsolatban észrevételt tehetnek összeférhetetlenség, elfoglaltság, szakértelenség hiánya címén.

Az elnöknek figyelmeztetnie kell a szakértőt a hamis szakvélemény következményeire. Ha a szakkérdés bonyolult, a szakértő véleményét írásban is kidolgozhatja, de a felek kérelmére a tárgyaláson a szakvéleményét érthetően, szóban is meg kell magyaráznia. Nyilvánvaló, hogy egy adott ügyben több szakértő közreműködése is elképzelhető.

A szemle. A szemle is gyakori bizonyítási eszköz a tagsági vitákban /Pl. a háztáji földdel, vagy a tag károkozásával kapcsolatban/. A szemlét a vezetőség bizottsága vagy valamely tagja a helyszínen, a felek jelenlétében végzi el, amelyről jegyzőkönyvet kell felvenni.

Itt kell megjegyeznen, olyankor, amikor a felvett bizonyítékokat a vezetőség bizottsága nem találja elegendőnek és a tárgyalás folyamán a bizonyítás kiegészítésére és a tényállás tisztázására nem kerülhet sor, a tárgyalást új határnap kitűzése mellett el kell halasztani. Az új határnap kitűzésekor figyelemmel kell lenni arra a követelményre, hogy a kérelem benyújtásától számított 30 napon belül az ügyet el kell dönteni.

Abban az esetben, ha a vezetőség bizottsága a tényállás tisztázásához a felvett bizonyítékokat elegendőnek találja, az eljárást befejezetté nyilvánítja és a tárgyalást berekeszti.

g/ A jegyzőkönyv. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

- a tárgyalás helyét és időpontját;
- a kérelem tárgyát;
- a vezetőség bizottság elnökének és eljáró tagjainak, továbbá a jegyzőkönyv vezetőjének nevét, a jelenlevő feleknek, illetve személyeknek adatait, a kérelem lényegét és a kérelmező azon nyilatkozatát, hogy kérelmét továbbra is fenntartja-e;
- az ellenérdekű fél védekezését;
- a bizonyítási kérelmeket és egyéb indítványokat, továbbá, hogy a tanúk a felekhez való viszonyában érdekeltek-e, vagy sem, és az igazmondásra való figyelmeztetést;
- az elhangzott tanuvallomás /szakértői vélemény/ lényeges tartalmát, az esetleg feltett kérdésekre adott és a szembesítés esetén elhangzott nyilatkozatokat;
- a feleknek a tanu kihallgatására, illetve vallomására, vagy a szakértő véleményére tett észrevételeit, és hogy a tanu kérte-e vagy nem a nyilatkozatai felolvasását;
- a vezetőség bizottságának a tárgyalás elhalasztására tett intézkedését;
- a vezetőség bizottsága határozatának rendelkező részét és rövid indokait;
- a jegyzőkönyvhöz csatolni kell továbbá a szemléről felvett vagy a tárgyaláson kívül kihallgatott tanu vallomásáról készült jegyzőkönyveket is.

A-jegyzőkönyvet a tárgyalás befejezésekor a vezetőség bizottságának elnöke, eljáró tagja és a jegyzőkönyvvezető aláírják.

h/ Határozathozatal. A vezetőség bizottsága a tagsági vitában határozattal dönt. Nézetem szerint a vezetőség bizottságának kétharmados szótöbbséggel kell meghozni határozatát. Erről ugyan a jogszabály kifejezetten nem rendelkezik, de a vitás ügyek megnyugtató elintézése ennek a követelménynek az alapjául szolgálhat. A határozatok írásba foglalása kötelező.

A határozat meghozatal után az elnök a tárgyalást újból megnyitja és a határozatot a felek előtt szóban kihirdeti, és indokolja.

A határozatban meg kell jelölni a tagsági vita tárgyát, a döntést, a teljesítés módját és határidejét, valamint a jogorvoslat lehetőségét és határidejét, illetve a döntés indokolását.

A határozat lehet az ügyet érdemben eldöntő, /azaz a vitát megindító kérelemnek egészben vagy részben helytadó/, vagy a kérelmet elutasító.

A határozatot két részre bonthatjuk: rendelkező részre és indoklásra. A határozat indoklásának a következőket kell tartalmaznia:

- a kérelem és a védekezés lényegét;
- a bizonyítás eredményét és mindazokat a körülményeket, amelyeket a vezetőség bizottsága a kérelem elbírálása során figyelembe vett és értékel;
- a döntés alapjául szolgáló jogszabályokat, belső szabályzatokat számszerűen;

Elutasító határozat esetén az elutasítás indokait is részletesen, meggyőzően kell rögzíteni.

A határozatot a vezetőség bizottságának elnöke írja alá, a kihirdetés után három napon belül a feleknek, ha képviselőjük járt el, akkor a képviselőknek is kézbesíteni kell. A határozatot tértivevénnyel vagy kézbesítőkönyvvel célszerű a felek részére megküldeni.

A határozat kézbesítése után az ügy elintézésének a módját és idejét az iktatókönyvbe kell bevezetni, az iratokat irattárba kell helyezni.

III.

Összefoglaló

A hatályban levő szövetkezeti jogszabályok a kialakult szövetkezeti életviszonyokat reálisan tükrözik. A magyar jogalkotásra jellemző - a bizonyos értelemben helyes - keretjogszabályalkotás. A megadott keretek élet diktálta konkrét tartalmát a gyakorlat, adott esetben a szövetkezeti tagok jó értelemben vett jogalkotói tevékenységéből eredő normák töltik ki. Amikor azonban ez a gyakorlat pozitív irányban eléri azt a fokot, amely lehetővé és egyben követelménnyé teszi annak állandósítását, a ferde kinövésnek lefaragásával való egységessé tételét, felmerül az a jogos társadalmi igény, hogy ez a gyakorlat jogszabályi elismerést is nyerjen. Ugy látom, a tagsági jogviták eljárásjogi kérdéseivel összefüggésben elérkeztünk erre a fokra, s ezért de lege ferenda az alábbiakat tartanám indokoltnak, illetve célszerűnek.

Az 1967. évi III. tv. XI. fejezetének, és az ehhez kapcsolódó végrehajtási jogszabályok módosítását. Ezt szükségesnek látom elsősorban a tagsági vita fogalmával kapcsolatban jelentkező ellentétes álláspontok alapján. Elhatárolandók a tagsági vitában és a kártérítési, illetve fegyelmi jogkörben meghozott elsőfoku döntések, mivel ez utóbbiak a belső igazgatási jogkör gyakorlását jelentik. Ehhez kapcsolódva tehát a közgyűlésnek az általa választott vagy kijelölt üzemi vezetők kártérítési ügyeiben való eljárása az elsőfoku határozat meghozatalában nem tagsági vita. Ugyanigy a vezetőség

bizottsága esetében sem beszélhetünk a kérdésekben tagsági vitáról. Amennyiben a fegyelmi és kártérítési ügyekkel kapcsolatos kérdéseket a tagsági vitától külön választanánk, kialakítható lenne a mostani vezetőség bizottsága, mint általános hatáskörű jogvita-fórum helyett, egy önállóságot minden oldalról jobban tükröző termelőszövetkezeti belső jogvita-fórum. Első lépésként a vezetőségi tagokkal való személyi azonosság megszüntetése látszik célszerűnek. A szövetkezeti jogvita-fórum tagjait termelőszövetkezeti tagokból a közgyűlés választaná. /Ezzel egyidőben szükségesnek látszik a tagsági jogviták eljárási kérdéseinek - egyetemes eljárási alapelveken nyugvó - átfogó szabályozása is/. Megítélésem szerint ennek alapos indokai vannak. A mezőgazdasági termelőszövetkezet jelentős feladatokat old meg. Az élelmiszerellátásban és gazdálkodásban betöltött alapvető funkciója mellett a társadalmi - nevelő funkciója is különös jelentőséggel bír. Ez utóbbi, a termelőszövetkezetnek főleg olyan szerveihez kapcsolódik, amelyek működésük során a tagok legalapvetőbb jogainak és kötelezettségeivel érintkeznek. Egy általános hatáskörrel bíró belső tagsági vita-fórum, a tagsági jogviták eldöntése során rendeltetéséből eredően azoknak a szervezeteknek az egyike, amelynek jelentősége a jövőben egyre fokozódik.

A vezetőség bizottságában jelenleg, de a kialakítandó belső önálló vitaforumban jövőben sem a hivatásos jogász szakemberek tevékenykednek elsősorban, így a kidolgozandó eljárási szabályokra nézve rendkívül fontosnak tartanám, hogy azok az egyszerű termelőszövetkezeti tagok által is érthetők legyenek.